

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

**Disputationes|| ROBERTI BELLAR-||MINI E SOCIETATE
IESV,|| DE CONTROVERSIIS CHRISTIANAE|| FIDEI,
ADVERSVS HVIVS TEM-||poris Hæreticos,||**

Tribus Tomis comprehensæ.||

De|| EXTREMA VNCTIO-||NE, ORDINE, ET MATRI-||MONIO.|| SINGVLIS LIBRIS
EX-||PLICATA.||

Bellarmino, Roberto Francesco Romolo <Heiliger>

Ingolstadii, [1599]

VD16 B 1607

V. Soluuntur argumenta aduersariorum.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-54104](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-54104)

contra mendacia aduersariorum. PRIMVM, si Græci, qui à Romani Pontificis obedientia longo iam tempore recesserunt, Matrimonium inter Sacramenta numerant; non igitur est hoc dogma proprium Pontificiorum. DEINDE, si Græci, qui Apostolū non nisi Græcè legunt, ex cap. 5. ad Ephes. Sacramentum Matrimonij collegerunt; non igitur Latini ex ignorantia Græcæ linguæ, vel ex sola vocula *Sacramentum*, in editione vulgata Latina reperta, Sacramentum Matrimonij fabricati sunt, vt Lutherus, Calvinus, Beza, Kemnitius mentiuntur.

Porro hic tantus Ecclesiarum consensus, piis ac modestis Christianis sufficere omninò deberet, etiam si argumentum præterea nullum haberemus. Nam in Scripturarum & Patrum explicatione facilè labi possumus: ac quod Ecclesia nunquam deficiat, quodque errare nequeat, tam apertè, tam luculenter, tam disertè ab ipso Christo, & ab eius Apostolo dictum est, vt nihil apertius, nihil clarius, nihil expressius dici possit.

Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam, & portæ inferi non præualebunt aduersus eam. Matthæi 16. *Ecclesia Dei viui est columna, & firmamentum veritatis.* 1. Timoth. 3.

Scripturarum, inquit AVGVSTINVS lib. I. contra Creconium, cap. 23. *à nobis tenetur veritas, cum hoc facimus, quod vniuersæ iam placuit Ecclesiæ, quam ipsa Scripturarum commendat auctoritas: vt quoniam sancta Scriptura fallere non potest, quisquis falli metuit huius obscuritate quæstionis, eandem Ecclesiam de illa consulat, quam sine ulla ambiguitate sancta Scriptura demonstrat.*

CAPVT QVINTVM.

Soluuntur argumenta aduersariorum.

ED iam aduersariorum argumenta diluamus.

PRIMVM argumentum est Lutheri in libro de captiuit. Babyl. cap. de Matrimonio. & Caluini lib. 4. Instit. cap. 19. §. 34. *Nusquam legitur, aliquid gratiæ Dei accepturum, quisquis uxorem duxerit;*

FF 3

quin

quin nec signum diuinitus est institutum in Matrimonio. Accedit præterea, quod etiam si signum esse possit coniugium humanum, coniunctionis Christi cum Ecclesia, non tamen inde Sacramentum aliquod colligi potest. Nam etiam cæli, qui enarrant gloriam Dei, significant Apostolos, & sol Christum designat, & stella à stella differens in claritate, signum est Apostolo resurrectionis mortuorum: denique in Euangelio plurima signa regni cælorum in parabola Domini inueniantur, significatur enim regnum cælorum per semen, per granum sinapis, per fermentum, &c. & tamen nulla colliguntur ex tot signis Sacramenta propriè dicta.

RESPONDEO PRIMO, falsum Lutherus assumit, ut supra ex Scripturis, & Patribus demonstraui. SECUNDO non est argumentum solidum ab auctoritate negatiua sacre Scripturæ, cum satis iam Catholici probauerint multa esse tradita ab Apostolis, quæ non sunt literis sacris mandata.

ADDE, quod Philippus in Apologia Confessionis Augustanæ art. 13. & Kemnitius in 2. parte Examinis pag. 1219. agnouerunt, hoc Lutheri argumentum nihil valere. Et idè admisit Philippus, habere Matrimonium promissionem aliquam gratiæ; Kemnitius autem & signum externum, & gratiæ promissionem admisit, licet aliunde nolint Matrimonium esse Sacramentum propriè dictum.

Ad illam confirmationem, dico, non ex quolibet signo Sacramentum colligi, sed tantum ex signo à Deo instituto, & cui sit annexa gratia. Quæ omnia inueniuntur in Matrimonio: est enim signum coniunctionis Christi cum Ecclesia, ad hoc planè institutum, ut ostendimus ex insolubilitate eius; & præterea habet annexam gratiam, ut antea docuimus. At illa signa, quæ Lutherus, & Caluinus proferunt, neque gratiam annexam habent, nec sunt propriè à Deo instituta: non enim Deus creauit cælos, ut Apostolos significarent, sed ex naturalium eorum proprietate ducit Scriptura similitudinē, ad officium Apostolorum explicandum. Et idem de omnibus aliis similibus intelligendum est.

SECUNDVM argumentum Lutheri: Matrimonium fuit ab initio mundi, & adhuc permanet etiam apud infideles, nec minus verum, & sanctum est apud illos, quàm apud nos: & contra inueniuntur apud fideles impij coniuges, quibus

in Gentibus peiores. At apud infideles Matrimonium non est Sacramentum; Ergo nec apud fideles: vel si est apud eos Sacramentum; Ergo non est Sacramentum nouæ legis proprium. Idem argumentum faciunt Philippus & Kemnitiu loco notato.

RESPONDEO, non defunt Catholici, qui admittant, Matrimonium non esse Sacramentum proprium nouæ legis, sed fuisse in lege veteri etiam apud Iudæos, & à Christo non tam institutum, quàm confirmatū. Ita enim docet Alphonsus à Castro lib. II. contra hæreses, verbo, Nuptiæ, hæresi 3. & Petrus à Soto, lect. 2. de Matrimonio, & alij quidam, quorum rationes sunt præcipuè tres. PRIMA, quia Apostolus ad Ephes. 5. de coniugio Adami & Eux, dicit: *Sacramentum hoc magnum est, &c.* SECUNDA, quia Genes. 1. Deus benedixit coniugio Adami & Eux: ex quo videtur gratiam signo adiunxisse. TERTIA, quia Leo epist. 92. ad Rusticum, dicit nuptias ab initio sic institutas, vt haberent in se Christi, & Ecclesiæ Sacramentum.

SED profectò non video, quemadmodum id tutò defendi possit. Nam Concilium Florentinum, numerat Matrimonium inter Sacramenta nouæ legis, & distinguit Sacramenta legis veteris à Sacramentis legis nouæ, quòd illa non conferrent gratiam, ista conferant gratiam. Et Concilium Tridentinum sess. 24. can. 1. disertis verbis tradit, Sacramentum Matrimonij à Christo in noua lege institutum: & in ipso decreto, quod canones antecedit, Concilium docet, Matrimonia Christianorum, gratia præstare connubiis veterum.

Quæ etiam sententia fuit veterum Theologorum: nam S. Thomas in 4. distinct. 26. quæst. 2. artic. 2. & 3. scribit Matrimonium institutum fuisse in officium naturæ, in statu innocentix; deinde in statu naturæ corruptæ, fuisse illi additū, vt esset in remedium; & tandem in lege noua, à Christo institutum fuisse in Sacramentum. Sanctus etiam BONAVENTURA in 4. dist. 26. art. 2. quæst. 2. docet, Matrimonium in lege noua tantum, habere annexam veram gratiam. Ex quo intelligimus, eundem auctorem, cum supra asseruit, Sacramentum fuisse Matrimonium in statu innocentix, non esse loquutum de Sacramento, quale nunc est. SCOTVS præterea, eadem dist. 26. quæst. vnica, conclusione 4. apertissimis verbis docet: Ma-

trimonium non fuisse Sacramentum ante Christi aduentum, sed nunc demum in lege noua à Christo institutum. Quod idem ex recentioribus docent, R V A R D V S in explicatione artic. 18. Louaniensium, & Dominicus à SOTO, in 4. distinct. 26. quæst. 2. artic. 2. & alij permulti.

Et D E N I Q V E accedit manifesta ratio. Nam si Matrimonium Sacramentum fuisset ante Christi aduentum, vel fuisset institutum in statu innocentia, vel postea: non in statu innocentia, quia tunc nulla fuit necessitas gratia Sacramentalis, cum nulla esset concupiscentia, vel difficultas; neque villo remedio contra peccatum opus esset. In statu autem naturæ corruptæ, non legitur vlla institutio Matrimonij facta, in toto veteri Testamento, sed tantum restrictio quædam, quod personas contrahentes, Leuit. 18.

P R A E T E R E A in Testamento veteri, promissione Dei licita erant polygamia, & repudium; quæ duo pugnant cum ratione signi, & idè tunc ne signum quidem erat Matrimonium, neque erat eo tempore gratia tam necessaria in Matrimonio, quam nostro tempore est: cum facillè potuerint homines illius temporis, vel multitudine vxorum, vel libello repudij occurrere illis difficultatibus, ob quas nostro tempore gratiam requiri docuimus. Et quamuis eo tempore tenerentur Hebræi instituere filios in fide, & religione Dei: tamè hic finis erat extrinsecus Matrimonio illorum, intrinsecus autem est Matrimonio Christianorum. De qua re vide Ruardum loco notato.

Neque tria illa argumenta cõuincunt. Nam ad P R I M V M iam antè respondimus, Apostolum Paulum eo loco nomen Sacramenti non tribuere coniugio primorum parentum, sed nuptiis fidelium. Deinde etiam si coniugium Adami, & Eua significasset coniunctionem Christi & Ecclesiae, vt reuera per modum figuræ significauit: tamen non potuit dici Sacramentum proprie dictum, qualia sunt nostra Sacramenta quia defuit illi promissio gratia.

Ad S E C V N D V M respondeo, benedictionem illam fuisse corporalem, non spiritualem: inde enim foecunditas corporibus, non auxilium gratia spiritibus attributa est. Quod rectè probat Augustinus lib. 13. Confessionum, cap. 24. ex eo, quod eadem benedictio data legitur piscibus, & auibus. Ad

Ad TERTIUM dico sanctum Leonem non dixisse, ab initio mundi nuptias habuisse Christi & Ecclesiæ Sacramentum; sed ab initio suæ institutionis: quod rectè intelligi potest de noua institutione per Christum. DEINDE si Leo dixisset, ab initio mundi, id etiam esset verum, quia cōiugium primum, quod Adami & Eux fuit, incarnationem Dominicam representauit: sed non idèd cōiugium illud, & multò minus cetera, Sacramenta propriè dicta fuerunt.

His explicatis, ad argumentum RESPONDEO, Matrimonium fuisse ab initio mundi, & nunc esse apud infideles, vt contractum ciuilem, & in officium naturæ; sed non fuisse, nec esse verum Sacramentum, nisi apud Christianos, vt Augustinus disertis verbis docet, libro de fide, & operibus, cap. 7. & de bono coniugali, cap. 24. Quare falsum est, quod Lutherus assumit, Matrimonium esse æquè sanctum apud infideles, & fideles: nam Augustinus locis notatis, apertissimè scribit, Matrimoniis infidelium deesse Sacramenti sanctitatem, quæ Matrimoniis fidelium minimè deest.

AD illud, quod addebat Lutherus, coniuges impios, & omnibus Gentilibus peiores inueniri apud fideles; Respondeo, non pollui Sacramenti sanctitatem per malos mores eorum, qui Sacramenta percipiunt, nam alioqui etiam Baptismum, & Eucharistiam Sacramenta esse negaremus: multi enim, qui ista Sacramenta percipiunt, sæpenumero ipsis Ethnicis sunt peiores. ADDE, quod si apud fideles aliqui sunt coniuges impij, multi tamen pij, & sancti sunt: apud Gentes autem omnes sunt impij, nullus sanctus.

TERTIUM argumentum est Caluini, lib. 4. cap. 19. §. 34. *Non satis est, Matrimonium esse à Deo, vt Sacramentum censeatur; nam etiam agricultura, & ars sutoria est à Deo, nec tamen est Sacramentum: sed requiritur, vt sit cæremonia exterior à Deo posita, ad confirmandam promissionem. Nihil tale esse in Matrimonio, pueri quoque iudicabunt.*

RESPONDEO, de propositione huius argumenti multa disputauimus in 1. libro de Sacramentis in genere, vbi ostendimus, Sacramentum non esse institutum ad confirmandam promissionem, sed ad significandam, & conferendam gratiam. Sed etiam si propositio esset vera, nihil concluderet argumentum, quia falsa est assumptio. Ipsa enim externa, & vi-

sibilis coniunctio viri, & foeminae, quae per solennia verba coram Ecclesia fieri solet, caeremonia externa est, atque à Deo instituta; & ex ea confirmari potest promissio illa diuina, quod Ecclesiam suam Christus nunquam omnino sit deserturus: id enim per Matrimonium significari, ex Paulo demonstrauimus ad Ephes. 5.

NEQVE obstat, quod coniunctio illa viri & foeminae, sit res naturalis, & vsitata etiam apud Ethnicos: nam res etiam naturales si ad aliquid significandum referantur, caeremoniae dici possunt. Manducare panem, & vinum bibere, res naturalis est, & apud omnes homines vsitata: & tamen ipsi etiam Calvinistae in sua Coena sancta, quam vocant, cum panem manducant, & vinum bibunt, caeremoniam externam exercere non male arbitrantur, quia manducant, & bibunt, vt Christi mortem repraesentent: & eodem modo tum nos, tum illi, cum baptizamus, aqua corpus abluimus, quod vsitatum est vulgo apud omnes; & tamen sacram caeremoniam vere exercemus, quia abluionem illam externam, ad internam abluionem significandam referimus.

QUARTVM argumentum est eiusdem Caluini ibidem §. 36. & Kemnitij in 2. parte Examinis pag. 1207. Pontificij Matrimonium immunditiam, & pollutionem, & carnales sordes appellant; ergo secum ipsi pugnant, cum Matrimonium Sacramentum esse volunt: neque enim Sacramentum immundities, & pollutio, ac sordes dici potest. Antecedens Caluini non probat: notat quidem ad marginem loca quaedam Magistri sententiarum, & Gratiani, sed in nullo eorum locorum inuenire potui aliquid, quod ad rem faceret. Kemnitius autem probat ex epistola SIRICII Papae ad Himerium Taraconensem, vbi verba illa: *Qui in carne sunt, Deo placere non possunt*, ad coniugium accommodari videntur; quasi illi in carne sint, & Deo placere non possint, qui nuptiis copulantur. Ibidem etiam Sacerdotibus nuptiae interduntur, ob illa verba Scripturae, quae proprie ad Sacerdotes pertinent: *Sancti estote, quoniam ego sanctus sum.* & *Mundamini, qui sunt vasa Domini.* Atque haec est epistola, quam solet citare Caluinus, quando Catholicis obiicit, quod Matrimonium vt pollutionem reiciant, vt videre est libro 4. Institutionum, cap. 12. §. 24.

RESPON

RESPONDEO primùm, argumentum hoc totum mendacio & calumnia niti: nusquam enim Catholici legitimum Matrimonium, pollutionem aut immunditiam vocant. Sicut enim antiquissimus, & sapientissimus Pontifex, non coniugia damnat, sed sacrilegia, quæ falsò à Lutheranis coniugia nominantur. Reprehendit enim cap. 6. & 7. Monachos, & sacerdotes, qui illicitis nuptiis implicari volebant, quibus ex Apostolica doctrina coniugia interdicta esse noscuntur; ac de his dicit: *Qui in carne sunt, Deo placere non possunt.* Sacerdotes enim in carne esse, id est, carnaliter vivere conuincuntur, cum ad coniugia sibi interdicta aspirant. Capite autem 5. ubi nomen pollutionis habetur, reprehendit eos, qui post actam pœnitentiam, ad pristinas sordes redeunt. Nemo autem agit pœnitentiam, quod legitimè nupserit, vel vxorem duxerit; quare id sequitur, vt illicitum aliquod Matrimonium reprehenderit.

ADDE, quod si in actu Matrimonij turpitudinem, & immunditiam aliquam esse diceremus ratione concupiscentiæ, & rebellionis membrorum, nihil diceremus diuinis literis repugnans. Nam 1. Regum 21. interrogauit Sacerdos à Dauide petente panes propositionis: *Si mundi sunt pueri, maximè à mulieribus?* & respondit Dauid: *Et quidem si de mulieribus agitur, continuimus nos ab heri, et nudius tertius.* Ex quo loco rectè probat sanctus Hieronymus lib. 1. in Iouinianum, actum carnalem etiam in coniugatis, immunditiam dici posse. Et Apoc. 14. *Hi sunt, qui cum mulieribus non sunt coinquinati; virgines enim sunt.* quo loco coinquinatio vocatur omnis actus, quo perit virginitas: per Matrimonium autem virginitatem perire, negari non potest.

DENIQUE, si nihil turpe in actu coniugij est, cur homines erubescunt, neque coram aliis eum actum exercere audent? & cur Leuit. 18. & 20. perpetuò instrumenta eius actus, turpitudinis vocabulo appellantur? Quare propter huiusmodi iniquationem, de qua loquitur Apocalypsis: & immunditiam, de qua Achimelech in libris Regum; & turpitudinē, de qua Moyses in Leuitico; rectè dici potest sacerdotibus: *Mundamini qui fertis vasa Domini.*

PRAETEREA 1. Cor. 7. Apostolus virginem conferens cum coniugata, dicit: *Virgo cogitat quæ Domini sunt, quomodo*

de

do placeat Deo, ut sit sancta corpore & spiritu. Placet igitur virgo Deo aliquo modo, quo non placet coniugata; & sancta est virgo corpore & spiritu, aliquo modo, quo sancta non est coniugata: quamobrem non malè dici possit de coniugata: *Qui in carne sunt, Deo placere non possunt*; id est, qui carnalibus curis, ob nuptias sunt implicati, cogitant quæ mundi sunt, quomodo placeant vxori, & idè Deo placere non possunt eo gradu, quo placere potest virgo. Et ad eundem modum Sacerdoti, ob cælibatum rectè accommodatur illud: *Sancti estote*, nimirum corpore, & spiritu, quo modo coniugati sancti esse non possunt, licet ipsi etiam suo modo sancti sint.

QUINTVM argumentum est eorundem Caluini, & Xenitij in locis iisdem: *Si Matrimonium esset Sacramentum, certè non pugnaret cum alio Sacramentis. At Pontifici decet, non posse ordinis Sacramentum cum Matrimonio simul consistere; igitur Matrimonium non est Sacramentum, vel ipsi secum Pontificij pugnant.*

RESPONDEO non arcentur Sacerdotes à Matrimonio propter Sacramentum, quod in Matrimonio est, sed propter impedimenta, & seculares curas, quæ necessariò Matrimonium consequuntur. Siquidem qui vxores duxerunt, & ex consensu mutuo continentiam perpetuam profitentur, factis ordinibus initiari possunt, & tamen simul, & veri coniuges (nec enim per vetum continentia vinculum soluitur, aut Sacramentum perit) & sacerdotes sunt: quare non pugnant Sacramenta inter se. Esse autem in Matrimonio, quando liberis opera datur, multa, quæ animum à rebus diuinis necessariò auocent, Apostolus docet 1. Corinth. 7. *Qui cum vxore est, sollicitus est quæ sunt mundi, quo modo placeat vxori, & diuisus est.* & ibidem hortatur coniuges, vt saltem ad tempus ex consensu ab actu coniugij se abstineant, vt vacent orationi. Itaque non propter Sacramenti sanctitatem, sed propter eiusmodi impedimenta Sacerdotibus Matrimonium interdicuntur.

Sed contra solutionem, Calvinus aliud argumentum profert. Est igitur SEXTVM argumentum: *Coitus pars Sacramenti est, nec sine eo Matrimonium Sacramentum est, ut habet Magister lib. 4. sententiarum, dist. 26. & Gratianus 27. q. 2. can. Non est dubium, & can. Cum societas: nam per eum figuratur coniunctio Christi cum Ecclesia, per naturæ confor-*

uitatem, dum scilicet efficiuntur coniuges una caro. Ergo si à Sacramento non arcentur sacerdotes, non solum à vinculo, sed nec ab ipso coitu debent arceri: aut certè quod unum superest, Matrimonium Sacramentum non erit.

ADDIT ad idem comprobandum Calvinus hoc acutissimum, scilicet, argumentum: In Sacramento, inquit, conferri gratiam Spiritus sancti affirmant: coitum tradunt esse Sacramentum: in coitu negant unquam Spiritum sanctum adesse. Quam ultimam propositionem ex Gratiano probat, canone Connubia. 32. quæst. 2.

RESPONDEO, de copula coniugali duæ sunt opiniones Catholicorum. QUIDAM enim docent, copulam illam neque Sacramentum, neque partem Sacramenti esse, sed actum solum, siue officium Matrimonij, proinde quid accidentariû esse respectu Sacramenti Matrimonij. ALII volunt, copulam coniugalem esse partem quandam Sacramenti, non quidem essentialem, sed integram, & ideò ante copulam appellari ratum, sed non consummatum.

Omnes tamen in eo conveniunt, vt copula non sit pars essentialis; & propterea Sacramentum Matrimonij totum, ac plenum quantum ad partes essentielles, inueniatur in contractu per verba de præsentibus: quæ sententia est etiam veterum Patrum, vt ex apertissimis eorum testimoniis perspicuum est.

AMBROSIVS lib. de Institutione virginis, cap. 6. Non defloratio, inquit, virginitatù, facit coniugiû, sed pactio coniugaliû. Vide eundem lib. 2. in Lucam, cap. 2. Idem habet Augustinus lib. 1. de nuptiis, & concupiscentia, cap. 11. & lib. 2. de consensu Euangelistarum, cap. 1. vbi docet, inter B. Virginem Mariam, & S. Ioseph, verum coniugium sine vlla carnali copula fuisse. Ad idem propositum alia quædam adducit ex Chrysostomo, Isidoro, Nicolao Papa, & alijs, Gratianus 27. q. 2.

Vb tamen OBSERVANDUM est, in eadem quæstione allegari in contrariam sententiam Augustinum, & Leonem, can. Non est dubium, & can. Cùm societas. Sed vterq; locus sumptus est ex epist. Leonis 92. ad Rusticum Narbonensem, & de prauatè allegatur. Nam illa verba LEONIS: Cùm societas nuptiarum sic ab initio constituta sit, vt præter sexuum cõmixtionem haberet in se Christi, & Ecclesiæ Sacramentû. GRATIANVS addita negatione, ita legit: Cùm societas nuptiarû sic

ab initio constituta sit, ut præter sexuum commixtionem non haberet in se Christi & Ecclesie Sacramentum. sed emendandus est Gratiani codex ex ipsa Leonis epistola Eodem modo emendandus est textus Magistri lib. 4. dist. 26. vbi eadem loca, cum eadem deprauatione habentur.

Esse autem veriore lectionem, quæ caret negatione, patet; tum quia ita habent omnes codices S. Leonis, tum etiam quia illa negatio repugnat sententiæ S. Leonis. Ille enim docere intendit, concubinam non esse veram uxorem: ut autem hoc probet, non est opus, ut ostendat ad Matrimonium requiri commixtionem sexuum; illa enim commixtio in concubinato non deest: sed ostendere debet, quod etiam facit, Matrimonium non tam in copula carnali consistere, quam in scedere nuptiali, in quo est Sacramentum Christi, & Ecclesie.

His præmissis, ad argumentum Caluini **R**ESPONDO, duo falsa ab ipso affirmari. **P**RIMO coitum Sacramentum esse, vel talem Sacramenti partem, ut sine eo Sacramentum esse non possit: id enim falsum esse, testantur supra citati Patres. **N**EQVE obstat, quod per copulam significetur coniunctio Christi cum Ecclesia, per naturæ conformitatem: nam non illa sola significatio Sacramentum facit, sed etiam significatio coniunctionis Christi cum Ecclesia, vel cum quauis anima, per amorem spiritualem. Quocirca si desit copula, significatio quædam deerit; non tamen omnis significatio, & ideo coniugium illud Sacramentum quidem erit, sed aliqua ex parte imperfectum, & non consummatum.

Ad illa loca Magistri, & Gratiani, quæ Caluinus allegat, iam est responsum, loca esse corrupta: vnde etiam Magister, & Gratianus laborant in eorum explicatione. Sed nulla est difficultas, si Leonis epistola consulatur.

SECUNDO, falsè Caluinus assumit, Sacerdotem non arceri à Sacramento Matrimonij, ex Catholicorum doctorum sententia, sed solùm à coitu. Arcentur enim planè Sacerdotes non à coitu tantùm, sed etiam à Sacramento Matrimonij non quidem ratione Sacramenti, ut supra diximus, sed ratione eorum, quæ Sacramento annexa sunt. **N**EQVE est absurdum, eos, qui vnum Sacramentum habent, arceri ab alio, licet vtrumque sanctum, & Deo gratum sit, quando vnus ministerium alterius functionem impedit, Nam & Apostoli A. Etor. &

reiecerunt à se munus ministrandi mensis, vt verbo Dei, & orationi diligentius instare possent: & tamé vtrumque opus pium, & charitatis erat. Et I. Timoth. 5. reprehenduntur viduæ, quæ ad ministerium Ecclesiæ assumptæ, nubere volebant: quia nimirum non faciliè poterant nuptiis simul, & ministerio Ecclesiæ satisfacere.

Ad confirmationem **R E S P O N D E O**, in ea quoque duo esse vitia. **P R I M V M** est, in illa propositione: *Coitum tradunt Sacramentū esse.* nullus enim Catholicorū, quod sciam, hoc tradit; sed, vt antea docui, aliqui id simpliciter negant, aliqui solum admittunt esse partem quandā integrantē sacramenti.

Ex qua sententia non sequitur, quod Calvinus sequi existimat, in coitu debere ordinariè sacramentalem gratiam dari: gratia siquidem ex Catholicorum sententia tunc datur, cum coniuges per verba de præsentī Matrimonium contrahunt; tunc enim Sacramentum, quod attinet ad eius essentiam, propriè ministratur.

A L T E R V M vitium est in illa propositione: *In coitu negant vnquam Spiritum sanctum adesse.* nam **I N P R I M I S** verba illa à Gratiano relata, Origenis sunt, homil. 6. in Num. Origenes autem non est tantæ auctoritatis in Ecclesia, vt eius sententia necessariò approbanda sit.

D E I N D E eo loco **O R I G E N E S** nihil affirmat; ait em̄ disertis verbis: *Ego aut, licet non vsq; quaq; pronuncie, puto tamen, &c.*

P R A E T E R E A verba illa Origenis, quibus docet, in opere coniugali non dari, siue non adesse præsentiam Spiritus sancti, non significant nullo modo adesse, sed non adesse ad eum actum efficiendum, speciali aliquo auxilio. Id enim Origenes docet, non omnia sanctorum opera fieri à Spiritu sancto. Quædam enim sunt aliquando mala opera, quæ etiam à Sanctis fiunt, & ea non fiunt à Spiritu sancto; quædam sunt bona, sed naturalia, & ideo non exigunt peculiarem Spiritus sancti præsentiam: immò nec decet ea tribuere peculiari Spiritus sancti auxilio. Et in hoc genere ponit Origenes coniugale opus, nec malè existimat, ad opus hoc naturam sufficere, neq; esse necessarium, neque decere illud tribuere Spiritui sancto. Cum hoc autem Origenis pronunciato rectè cohæret, per actum coniugalem posse acquiri gratiam Spiritus sancti, quando actus ille est actus iustitiæ, vel obedientiæ, vel chari-

chari-

charitatis: nam harum omnium virtutum esse potest. Vnde S. Augustinus lib. 4. in Iulianum, cap. 5. dicit, bonum beatificum esse, quando quis vititur coniugis carne nō ad libidinem explendam, sed ad sobolem, ob Dei gloriam propagandam. Sed in tali opere voluntas illa, quæ actum coniugalem eligit ad Dei gloriam, Dei sine dubio auxilio indiget: opus autem ipsum coniugale ex voluntate illa sequitur per naturalia instrumenta, sine nouo ac speciali Dei auxilio, vt Origines volebat.

S E P T I M V M argumentum Kemnitij est in 2. parte Examini pag. 1220. *Sacramentis propriè dictis annexa debet esse promissio gratiæ non cuiuscunque, sed reconciliatiōis, & remissionis peccatorum: talis promissio Matrimonio deest.*

R E S P O N D E O; nititur argumentum falso fundamento, quod omnia Sacramenta sint instituta ad remissionem peccatorum: quod fundamentum non semel euertimus, tum in 1. lib. de Sacramentis in genere, tum in 4. lib. de Eucharistia. Et sanè ex ipsa Eucharistia fundamentum illud solidissimè euertitur. Eucharistiam enim Sacramētum esse propriè dictū, omnes concedunt, & eam tamen non ad peccata remittenda, sed ad vitam spiritualem per Baptismū acquisitā, alendam, & conseruandā, institutam esse, species ipsæ Sacramenti restantur: idè enim in specie panis, & vini hoc Sacramētū datur, vt in eo nobis cibum dari ad vitam sustentandā intelligamus.

O C T A V V M argumentum eiusdem, sumitur ex materia, & forma huius Sacramenti: de quare differemus in sequenti controuersia.

N O N V M argumentum Kemnitij sumitur ex eo, quod S. Patres antiqui, & vetera Concilia, ante Constantiense, & Florentinum, non tradiderunt Matrimonium esse Sacramētū: & ex Doctoribus Durandus cum iis, quos ipse citat, apertè negat Matrimonium esse Sacramētum propriè dictum, siue vniuocè cum aliis. Ex quibus, mēdacijs arguere conatur Tridentini Concilij verba, quæ ad initium sess. 24. ita habent: *Matrimonium inter nouæ legi Sacramēta annumerandum. S. Patres nostri, Concilia, & vniuersali Ecclesiæ traditū semper docuerunt.*

R E S P O N D E O, vt vera sit Concilij sententia nō esse necess.

se, vt omnes Patres, & omnia Concilia disertis verbis habeant, Matrimonium esse Sacramentum: sed satis est, si aliqui Patres, & aliqua Concilia id habeant, & nulli Patres, nullaq; Concilia contrarium aliquando docuerint: vel si quis forte contrarium senserit, eius opinio communi iudicio reprobata fuisse monstratur.

Porro Patres nonnullos Matrimonium pro Sacramento habuisse, supra nos eorum locis allegatis docuimus: ad Reminutium pertinebat, aliquos proferre, qui contrarium senserint; quod tamen nec fecit, nec facere potuit.

Concilia vetera id explicarunt, quod suis temporibus in controuersiam vocabatur, Matrimonium videlicet à Deo institutum, remque sanctam, & bonam esse. Vtrum autem Sacramentum esset propriè dictum, non fuit causa cur tractarent, cum nemo de illa re tunc ambigeret; Concilia tamen posteriora, causa id postulante, declararunt, quod à veteribus omissum fuerat.

Quod ad Durandum attinet, scripserat ille initio (vt Capreolus refert in 4. dist. 26. quæst. vnica, art. 3.) Matrimonium non esse propriè Sacramentum. Sed quia propterea malè apud Catholicos audiebat; in posteriori editione id correxit, atque ait, esse Matrimonium verè, & propriè Sacramentum, sed non vniuocè, atque istam quæstionem de vniuocatione, Logicam esse dixit, vt nimirum non videretur ab aliis, nisi in quæstione Logica dissentire. Sed quanquam ille non satis isto colore tenuit errorem suum, videmus tamen etiam ante Constantiense, & Florentinum Concilium, pro hæreticis, vel de hæresi suspectis habitos, qui Matrimonium è numero Sacramentorum eximerent. Quid autem virium habeant argumenta Durandi, nunc videbimus.

Sic igitur DECIMUM argumentum, quod est PRIMVM apud DURANDVM: *In Sacramentis ceteris, id quod exterius agitur, excedit dictamen rationis naturalis, nec potest reddi sufficiens causa illius, nisi per lumen fidei. At quod exterius agitur in Matrimonio, naturalem causam habet; non igitur sunt vniuocè Sacramenta, Matrimonium, & reliqua sex. Maior propositio probatur. Nam si quis videat in Ecclesia puerum baptizari, & ignoret mysteria nostræ fidei, nunquam reddere poterit causam eius ablutionis. Non enim*

ablutio illa fit, ut puer refrigeretur, aut lauetur corporaliter, qui sunt naturales aquæ effectus; sed ut iustificetur à peccato originali, qui est effectus supernaturalis, & à sola Deo voluntate dependens. Et idem dici potest de aliis quinque sacramentis, quæ sunt omnia signa voluntaria, à Deo data. Probatum quoque minor propositio. Nam Matrimonium fit ad significandam, & efficiendam unionem inabilem viri, & mulieris: id autem naturaliter significatur verba exprimentia mutuum consensum; & ideo si Ecclesius videat Matrimonium celebrari, facile causam recurrit id fiat. **NEQUE** satis faciet, si quis dixerit, Matrimonium esse Sacramentum Christi, & Ecclesie, & hanc effectum non significari naturaliter, nec posse cognosci ab Ecclesia. Nam significatio Sacramentorum principalis est eius, quæ per Sacramentum efficitur: Sacramenta enim significat quod significant. Matrimonium autem non efficit unionem Christi cum Ecclesia, sed unionem masculi, & femine: ista unio dicitur ab Augustino lib. de bono coniugali, cap. 7. res Sacramenti.

RESPONDEO, minor propositio falsa est. Nam non est quælibet unio viri & femine, res Sacramenti huius, sed unio planè insolubilis. Etiam si enim communi consensu coniuges hoc vinculum Matrimonij consummati dirimere vellent, aut à summa potestate Ecclesiastica, vel temporali dirimi vellent: non tamen vinculum solui posset. Hanc autem tantam unionem non significant naturaliter, verba illa coniugum, quæ dicuntur in celebratione Matrimonij: *Quem*, inquit **AUGUSTINVS** loco notato, non faciunt inuentum, quid sibi velit tanta firmitas vinculi coniugali? quod nequaquam puto tantum valere potuisse, nisi alicuius rei maioris ex hac infirma mortalitate hominum, quoddam Sacramentum adhiberetur, &c.

PRAETEREA unio, quam significat & efficit Sacramentum Matrimonij, est unio non solum corporum, sed etiam animorum, non qualiscunque, sed per veram, & divinam charitatem, ut vxor iungatur viro, ut Ecclesia Christo; & ut vxori, ut Christus Ecclesie; proinde est unio sacrans, & sanctificans animas, nisi ponatur obex: quæ omnia nec naturaliter significari, nec nisi lumine fidei cognosci possunt. Quare

Quare Matrimonium Christianum non minus ad placitum
& ex diuina institutione significat, quam alia Sacramenta.

VNDECIMUM argumentum, quod est SECVNDVM
DVRANDI: Sacramenta cetera consistunt in aliqua re sa-
cra, quæ applicatur extrinsecus suscipienti à Ministro: At
nihil tale inuenitur in Matrimonio; non igitur Matrimo-
nium est Sacramentum uniuocè cum ceteris. Maior propo-
sitiō patet inductiue: nam in Baptismo applicatur aqua, siue
ablutio; in Confirmatione unctio; in Eucharistia panis con-
secratus, in Confessione absolutio, &c. Minor autem propo-
sitiō certissima est. Nam in Matrimonio nihil est, quod ap-
plicari possit, vel debeat: nam voluntas coniugum signo ex-
pressa, sufficit. QVOD si quis respondeat, applicari in hoc
Sacramento signa ipsa mutui consensus: non omnino satis-
faciet; nam nunquam ostendet applicari eo modo ista signa,
quo modo applicantur Sacramenta cetera. Nam reliqua
applicantur necessariò ab alio; nemo enim se ipse baptizat,
nemo se absoluit, &c. at in Matrimonio ipsi coniuges se ipsos
ligant. PRAETEREA alia Sacramenta non possunt con-
ferri in absentes, neque uni per alium; nemo enim ba-
ptizat hominem absentem, neque ullus per procuratorem
baptizatur. At Matrimonium inter absentes, & per pro-
curatorem celebrari potest: non igitur uniuocè Matrimo-
nium est Sacramentum cum Baptismo, & ceteris Sacra-
mentis.

RESPONDEO, neganda est huius argumenti consequen-
tia: quia non est de ratione Sacramenti in genere, vt consistat
in aliqua re, quæ extrinsecus applicetur; sed satis est, vt sit si-
gnum, & causa gratiæ iustificantis.

Et sanè, si hoc argumentum valeret, facile probatemus,
nullum esse Sacramentum uniuocè cum reliquis. Nullum
enim est, quod non habeat aliquid proprii, in quo ab omni-
bus aliis distinguitur: vt exempli causa, Sacramentum nul-
lum præter Baptismum, habet pro materia verum, & natu-
rale elementum. Possemus igitur ita formare argumentum;
Commune est Sacramentis, non habere pro materia verum,
& naturale elementum: sed Baptismus habet pro materia ve-
rum, & naturale elementum: non igitur Baptismus est Sacra-
mentum uniuocè cum ceteris. Idem argumentum fieri posset

de Eucharistia : nam commune est Sacramentis ceteris, in actione consistere ; sed Eucharistia non in actione , sed in re permanente consistit. Idem dici posset de aliis Sacramentis, ut Paludanus, & Capreolus fusè deducunt.

Si quis autem roget , quæ causa sit , cur solum Matrimonium non consistat in applicatione rei alicuius extrinsecæ, responso in promptu est. Deus enim Sacramenta vario modo instituit, prout res erant variæ, in quibus ea instituit, Sacramentum Baptismi in lotione instituit , idèd aquam adhiberi voluit ; Sacramentum Eucharistiæ in refectione, idèd panem, & vinum elegit ; Sacramentum Pœnitentiæ in forma iudiciali, idèd verbis sententiam pronunciari mandavit ; & sic de ceteris. Matrimonium in contractu quodam constituit, & idèd morem contractuum seruari voluit : in contractibus autem nihil extrinsecus applicatur, sed ipsi contrahentes, mutui consensus significatione contractum efficiunt.

Atque hinc etiam redditur causa, cur Matrimonium non egeat alio Ministro præter ipsos contrahentes, & cur inter absentes, & per procuratorem celebrari possit. Hæc enim est natura contractus, ut ipsi se contrahentes ligent, neque opus habeant tertia persona à qua ligentur : & ut cum absentibus, & per procuratorem contractum facere, si velint, queant. In aliis autem Sacramentis ista locum non habent, quia repugnant eorum naturæ, & proprietati : neque enim ratio admittit, ut quis seipsum regeneret, aut absens absentem lauet, aut vnus lauetur pro alio, & sic de aliis.

Argumentum DVODECIMVM, quod est DURANDI TERTIVM : *Sacramentum Matrimonij non confert gratiam, cetera conferunt; non igitur est Matrimonium Sacramentum uniuocè cum reliquis.* Propositionem maiorem probat Durandus auctoritate, & ratione. Auctoritas est aliquot iuris Canonici Interpretum, ac præterea Magistri sententiarum in 4. lib. sentent. dist. 2. Ratio est duplex. VNA, Iureconsultorum, quos ipse citat. ALTERA, ipsius propria.

Iureconsulti probant, Sacramentum Matrimonij non conferre gratiam, quia licitè fit pactum de Matrimonio contrahendo, si certa summa pecuniæ numeretur: quod illicitum videretur, si Matrimonium gratiam conferret, est enim simoniæ crimen, gratiam Dei pecuniis emere velle.

Ipse verò Durandus hoc argumento utitur: *Matrimonium non confert primam gratiam, quæ est ipsa iustificatio à peccati, neque secundam gratiam, siue gratiæ incrementum: nullam igitur gratiam confert.* Et quidem quod gratiam PRIMAM non conferat, probat, quia solus Baptismus, & Pœnitentia ad peccati remissionem instituta sunt. Quod non SECUNDAM, probat, quia maioris gratiæ esset Matrimonium, quàm continentia; si continens per Matrimonium gratia diuina augetur.

RESPONDEO, quod attinet ad auctoritatem interpretum Iuris Canonici, non multum refert, quid pauci quidam ex illis senserint, tum quia communis sententia in Rubricam de sponsalibus & Matrimoniis, est in contrarium, ut notauit Nauarrus in Enchir. cap. 19. num. 22. tum quia in his, quæ ad Ius diuinum pertinent, qualia sunt Sacramenta, maior fides habenda est Theologis, qui veri sunt Iuris diuini consulti, quàm Canonistis, qui in solis humanis legibus versantur.

Neque valet quidquam Durandi argumentatio, qui ex eo probat, magnam esse Canonistarum auctoritatem, quia ipsi probè norunt sententiam, & fidem Romanæ Ecclesiæ. Nam sententiam Romanæ Ecclesiæ norunt Canonistæ in iis, quæ ad humanos canones pertinent, non autem in iis, quæ pendunt ex iure diuino: neque canonem vllum in toto corpore Iuris inuenient, vbi habeatur, Matrimonij Sacramentum gratiam non conferre.

Quod autem ad Magistri sententiam attinet, ostendit præclare S. Thomas, locum illum Magistri explanans, nihil à Magistro contra communem Ecclesiæ sententiam in eo loco disputatum esse. Quod enim ait Magister, quædam Sacramenta instituta esse tum in remedium, tum vt gratiam adiutricem tribuerent, vt Baptismum; quædam in remedium tantum, vt Matrimonium; quædam vt gratiam tantum adiutricem darent, vt Eucharistiam: intelligendum est de principali fine, & effectu Sacramentorum. Et si enim omnia Sacramenta gratiam gratum facientem, conferant, & omnis gratia gratum faciens vim habeat peccata delendi, & auxilium ad benè viuendum tribuat; tamen quædam Sacramenta instituta sunt principaliter ad iuuandum in bono, vt Eucharistia, Confirmatio, & Ordo: quædam ad peccata delenda, aut vitanda, vt

Pœnitentia, Vinctio infirmiorum, & Matrimonium: quæ dantur ad vtrumque effectum, vt Baptismus, qui cum sit noua generatio, includit simul vitam gratiæ, & mortem vitiorum.

Ad rationem Canonistarum **R E S P O N D E T** rectè S. Thomas in 2. 2. q. 100 art. 2. & in 4 d. 25, q. 3. art. 2. quæstion. 1. In Matrimonio non solum Sacramentum, sed etiam contractum civilem considerari posse, & propterea licet non possit pro Sacramento pecunia accipi, vel dari, posse tamen pro civili contractu ad onera Matrimonij toleranda. **A D D E T**, quod etiam si Matrimonium gratiam non conferret, tamen adhuc Sacramentum esset, ex eorundem Canonistarum sententia, proinde non liceret pro eo Sacramento pecunias dare, vel accipere: nihil enim sacrum licitè vendi, aut emi potest.

Ad rationem Durandi, quæ certè tanto Theologo indigna est, **R E S P O N D E O**; Matrimonij Sacramentum gratiam conferre, quæ & prima, & secunda dici possit. Nam etiam si hoc Sacramentum non sit principaliter institutum ad remittenda peccata, tamen ea remittere potest eo modo, quo à Sacramentis Eucharistiæ, Confirmationis, & Ordinis remittuntur: & si quidem id fiat, erit prima gratia; sin autem, erit secunda.

N E Q U E obstat, quod continentia sit excellentior Matrimonio: nam aliud est comparare statum cum statu, aliud statum cum Sacramento. Status continentie altior est statu Matrimonij, & maioris gratiæ, & meriti: *Qui enim nubit, benefacit; qui non nubit, melius facit*, 1. Corin. 7. Sacramentum tamen semper auget gratiam, in quocunque statu suscipiatur, Quare continens dum Matrimonium contrahit, in gratia crescit: sed si idem continens propter Deum nuptias humanas contempserit, plus gratiæ apud Deum inuenisset, quam sit illa, quæ per Sacramentum Matrimonij datur.

D E C I M U M T E R T I U M argumentum, quod est **Q U A R T U M D U R A N D I**: In Sacramentis ceteris, ordinatio Ecclesiæ vim præcepti habere potest, sed nunquam est de necessitate Sacramenti, quia non potest Ecclesia mutare essentialia Sacramentorum. At in Matrimonio, Ecclesiæ ordinatio est de necessitate Sacramenti, vt patet; quia cum Ecclesia prohibet coniugia in certo gradu consanguinitatis, non perficitur Sacramentum inter eas personas, etiam si personæ illæ reipsa Matrimonium contrahere conentur? Non

Non igitur Matrimonium est cum ceteris sex uniuocè Sacramentum.

RESPONDEO, mala est consequentia huius argumenti, & maior propositio falsa. Nam causa cur ordinatio Ecclesie sit de necessitate Sacramenti Matrimonij, non est, quia Ecclesia possit mutare essentialia huius Sacramenti, sed quia potest mutare fundamentum prærequisitum ad hoc Sacramentum. Materia enim Sacramenti huius, non est coniunctio viri & mulieris cuiuscunque, sed coniunctio legitimarum personarum; alioqui etiam inter patrem, & filiam, interque filium, & matrem esse posset Matrimonij Sacramentum. Quæ sint autem legitimæ personæ, Christus non definiuit, sed præsupposito contractu humano inter legitimas personas eam coniunctionem euexit ipse ad Sacramenti dignitatem. Ecclesia igitur determinat, quæ sint habendæ legitimæ personæ, & eo modo materiam, & fundamentum præparat Sacramento Matrimonij: non autem essentialia Matrimonij vlllo modo mutat, aut mutare potest.

Simile est in aliis Sacramentis. Nam quia materia Eucharistiæ est panis, & vinum, nemo potest facere, vt panis & vinum dum talia sunt, non sint materia Eucharistiæ; neq; contra, vt quod non est panis, aut vinum, dum non est tale, Eucharistiæ materia sit: sed benè possunt homines facere, vt vinum mutetur in acetum, & inde desinat esse materia Sacramenti; & contra, vt vva incipiat esse vinum, & eo modo fiat materia Sacramenti. Sic igitur Ecclesia non potest facere, vt personæ legitimæ non sint materia Sacramenti Matrimonij, dum legitimæ sunt; neque vt non legitimæ sint materia, dum nō sunt legitimæ: sed potest tamen decreto & ordinatione sua, ex legitimis, illegitimas facere, & contra. Vide sanctum Thomam in 4. distinctione 24. quæstione 1. articulo 1. ad 4.

PRÆTEREA non videtur esse verum, quod in maiori propositione Durandus posuit, esse proprium Matrimonij, vt in eo Ecclesie ordinatio sit de necessitate Sacramenti. Nam in Sacramento Pœnitentiæ, & Confirmationis, idem cernimus. Cùm enim Ecclesia Sacerdotem aliquem certæ parœciæ, vel diocœsi præficit, si is hominibus non sibi subiectis Sacramentum Pœnitentiæ administrare aggrediatur, non solum peccat, quia contra Ecclesie præceptum agit, sed etiam irrita est

absolutio. Et si summus Pontifex simplici Presbytero committat, ut Sacramentum Confirmationis alicubi conferat Sacramentum illud erit verum, & ratum. Quod si absque Pontificis mandato, vel facultate id faciat simplex Sacerdos, neque Sacramentum erit verum, & ipse peccabit.

DECIMUM QUARTUM argumentum, quod est QUINTUM DURANDI: *Absque Baptismo nemo est capax Sacramenti propriè dicti; sed Matrimonij capax est homo ante Baptismum, ergo Matrimonium non est Sacramentum propriè dictum. Minor propositio probatur: nam Matrimonium in est verum, & legitimum inter infideles ante Baptismum; ut inter fideles post Baptismum. NEQUE obstat, quod post Baptismum dicitur ratum, quod ante Baptismum non dicebatur: nam dicitur quidem ratum, sed non est magis Sacramentum, quàm antea, cum nulla mutatio facta sit.*

RESPONDENT aliqui, ut Petrus Paludanus, & Ioannes Capreolus in 4. dist. 26. q. unica, artic. 3. ad 5. & Ioannes Eckius homil. 73. de Sacramentis, eos coniugatos, qui conuertuntur ad fidem, debere post Baptismum iterum contrahere inter se Matrimonium, & tum demum contractum illum fieri Sacramentum. ALII tamen, ut Thomas de Argentina in 4. dist. 39. q. 1. art. 1. ad 1. & Paludanus loco citato, dicunt, sine novo contractu Matrimonium quod ante Baptismum non erat Sacramentum, statim post Baptismum esse Sacramentum, quia iam actum significat, quod antea solùm in potentia significabat.

Si quidquid de hoc sit, communis sententia Theologorum in 4. sent. dist. 39. est, Matrimonium infidelium esse posse verum, & legitimum, sed non ratum, nec omninò insolubile; sed si ambo coniugati conuertantur ad fidem, & baptizentur, Matrimonium eorum fieri ratum, & omninò insolubile & proinde Sacramentum. Nam idèd Matrimonium infidelium non est ratum, quia non est Sacramentum, ut S. Thomas docet in secundo scripto in 4. sent. dist. 39. Omnimoda enim insolubilitas est effectus Sacramenti. Siue igitur coniugati post Baptismum iterum contrahant, siue persistant in contractu antiquo, ille consensus mutuus signo aliquo, aut saltem ipsa copula expressus, Sacramentum coniugij

facit in iis, qui iam per Baptismum capaces

Sacramentorum effecti sunt.

CONTRO.